

Livet på Sejs Hede i starten af 1900'tallet

Af: Holger Madsen

Det er vigtigt at få registreret minderne fra de svundne tider, inden de går i glemmebogen. I dag er Sejs-Svejbæk et udbygget forstadsområde. Men i starten af 1900'tallet var Sejs først og fremmest Sejs Hede, hvor kun få mennesker boede. Her er gengivet en artikel fra Midtjyllands Avis, hvor Holger Madsen, der er opvokset i Nyløkke ovenfor Sejs Hede, giver en skildring af området, som han oplevede det.

Ved en tilfældighed fandt jeg en dag i mine gemmer nogle postkort med motiver fra Sejs Hede. De fleste fra tiden 1910-1920. Jeg kom da til at mindes min skoletid i Sejs skole. Jeg boede i Nyløkke (som dengang bestod af 3 landejendomme bag Sindbjerg og Stoubjerg), og min vej til skolen gik først over en åben mark, så igennem en lille skov med en hulvej og ned igennem Borgesdal. Der gik jeg fra 1913 til 1920, først tre år i "bette klas", så fire år i "stuer klas". Der var kun én lærer, det var C.P.Rasmussen. Han bestred embedet fra 1909 til 1946.

Nu skulle denne artikel jo handle om Sejs Hede. Men skal vi danne os en mening om livet på heden, så hører skolen med. Vi børn kom fra alle retninger og mødtes på skolen for at indsuge så megen lærdom som muligt. Til morgensangen spillede læreren violin, og vi sang til - eller var det omvendt - det lød vist ikke særligt godt nogen af delene. Vi havde ikke nogen egentlig eksamen, men engang om året mødte præsten fra Linå op sammen med nogle af "sognerødderne". Det har nok været skolekommissionen, og då kan det nok være, at vi var dygtige den dag, for læreren var jo så flink, at han ikke spurgte os om noget, som han vidste, at vi ikke kunne svare på. Lært at regne og skrive det fik vi da. Det var var jo også det vigtigste. At vi ikke kunne et salmevers eller kongerækken udenad, det gjorde ikke så meget. Det blev i hvert fald ikke banket ind i os korporligt, for i de syv år, jeg gik i skole ved lærer Rasmussen, kan jeg ikke mindes, at han har slået nogen af os.

Lærerpæret og "bette klas" i Sejs skole 1913.
Damen til venstre i billedet er en søster til lærer Rasmussen.

En af de beboere på Sejs Hede, der huskes, er Hans Kaspar. Ved at se på billedet af Hans Kasper foran sit faldefærdige hus, som er understøttet af to pæle og tækket med lyng, kan man forestille sig, hvor sparsomt han har levet. Udgifter har han nok ikke haft mange af, da der sikkert ingen gæld har været på huset. I skat har han antagelig betalt en krone om året. Det var vist det billigste man kunne slippe, hvis man ville bevare sin stemmeret. Kaspar gik på heden og samlede revlingeris og birkeris, som han bandt koste af. Hvorledes han fik dem solgt og til hvilken pris? Een ting er dog sikkert: Han led ikke af stress, der var jo intet jag med noget. Det han ikke kunne nå den ene dag, det kunne jo vente til den næste.

Hans Kasper er omtalt i Linå Sogns Historie, hvorfra jeg gerne vil citere følgende: " Nede under bankerne Sindbjerg og Stoubjerg lå for nogle år tilbage et gammelt og faldefærdigt hus, hvori boede en familie, vist af taterslægt, Hans Kaspar, sammen med sin moder. Faderen var død nogle år i forvejen. De levede fredeligt, passede sig selv og fornærmede ingen. Til huset hørte et lille stykke hedejord, som satte beboerne i stand til at holde en ko. Hans Kaspar arbejdede undertiden hos naboer og bekendte, når de de ønskede en håndsækning. Huset, de beboede, var usselt og fattigt; vi ville mene, at det ikke var værdigt til menneskebolig. Der var ikke engang gulv, kun den bare jord; men det generede ikke beboerne en smule. De var veltilfredse med tilværelsen og ønskede ikke andet.

Engang havde et Silkeborg-blad fået nys om beboernes sørgelige tilværelse og sendte da en journalist ud til Hans Kaspar og dennes moder for ved selvsyn at danne sig et billede af forholdene og derefter til myndighederne at indsende klage over disse menneskers tilværelse; men der kom journalisten tidligt nok, idet moderen, da hun blev klar over hans hensigt, jagede ham ud og lod ham vide, at de manglede intet og boede som de selv ønskede at bo; de ønskede ingen fremmed indblanding i deres tilværelse.

Min søster Stine, gift med Henry Pedersen, Linå, har fortalt mig, at da hun som ung pige i 1914 tjente hos Lærer Rasmussen, døde Kaspars moder. Herefter var der syv beboere i Sejs, der skiftedes til at give ham middagsmad. Lærer Rasmussen var den ene, og Kaspar kom ind og sad til bords sammen med de andre. Hjælpsomheden var stor dengang, selv om de fleste ikke havde for meget.

Syd for banen, lige neden for Sindbjerg og Stoubjerg, boede Jens og Maren Ovgo (Overgaard). Maren har fortalt mig, at der en dag kom en dreng og råbte: - Maren, der sidder en nøgen mand ude i heden! Da Maren kom derud, så hun, at det var Kaspar, som havde taget tøjet af for at prøve at gøre sig ren for utøj. Da var plagen blevet ham for slem.

Billedet af pigen med fårene er taget imellem Sindbjerg og Stoubjerg. Det er min søster Anna Madsen. Billedet er taget i 1914, da hun som 16-årig vogtede får på de marker, vi havde mellem bakkerne. Jeg har før omtalt, at jeg boede i Nylykke, nærmere betegnet den midterste ejendom. Til denne hørte også Sindbjerg og Stoubjerg, som min fader, Johannes Madsen, i 1910 solgte til fabrikant Hammer og redaktør Sophus Sørensen. De købte dem for at bevare de prægtige bakker i deres daværende form og tog initiativ til, at de blev fredet.

Vi talte jo næsten alle den brede, jyske dialekt, som nu efterhånden vel helt forsvinder. Det er jo beklageligt, at det går sådan, for det lød nu godt, når gamle Sejs-boere på deres sindige måde fortalte en god historie.

Her husker jeg bedst min gamle onkel, Laurs Kristensen, i daglig omtale altid kaldet Laurs Fisker. Det var en oplevelse at høre ham fortælle historier fra sit lange liv. Han blev knap 94 år. Han var 11 år, da det første tog kørte fra Skanderborg til Silkeborg, og herom fortalte han følgende: - Beboerne samledes på en høj i nogen afstand fra banen for at se dette djævleskab af et tog med den svimlende fart, det kunne aldrig gå godt, og efter toget var passeret, blev folk stående på højen og lyttede. De ventede at høre et brag, når toget kom til den nye bro ved Silkeborg. Men den holder da endnu.

Da jeg som 14-årig kom til Silkeborg og begyndte som mælkedreng ved Boyen Rasmussen, Søndergade, talte jeg jo også et bredt jysk, og for ikke at være til grin, så måtte jeg hurtigt lære bysprog. Jeg skulle for eksempel sige goddag i stedet for goddaw.

Men alting forandre sig - i dag hilser mange hinanden med goddaw.

Holger Madsen